भौमोऽत्रिः।पर्जन्यः। त्रिष्टुप्, २-४ जगती, ९ अनुष्टुप्।

अच्छा वद तवसं गीर्भिराभिः स्तुहि पर्जन्यं नमसा विवास।
कनिक्रदद्वृषभो जीरदानू रेतो दधात्योषधीषु गर्भम्॥ ५.०८३.०१

तवसम्- शक्तिमन्तम्। अच्छ- अभिलक्ष्य। वद- मन्त्रं ब्रूहि। आभिः- एताभिः। गीर्भिः- वाग्भिः। पर्जन्यम्। स्तुहि- स्तोत्रं कुरु। नमसा- वन्दनेन। विवास- परिचर। जीरदानुः- क्षिप्रदानः। वृषभः- वर्षकः। कनिक्रदत्- जगर्ज। ओषधीषु। गर्भं रेतः। दधाति- यच्छति ॥१॥

वि वृक्षान्हन्त्युत हन्ति रक्षसो विश्वं बिभाय भुवनं महावधात्।
उतानागा ईषते वृष्ण्यावतो यत्पर्जन्यः स्तनयन्हन्ति दुष्कृतः॥ ५.०८३.०२

वृक्षान्- तरून्। वि- विशेषेण। हन्ति- पातयति। रक्षसः- राक्षसान्। हन्ति। महावधात्- अस्माद्बहद्धननात्। विश्वम्- सर्वम्। भुवनम्- जगत्। बिभाय- अबिभ्यत्। उत- अपि च। अनागाः- अपापा अपि। वृष्णावतः- वर्षकात्। ईषते- पलायन्ते। पर्जन्यः। स्तनयन्- गर्जन्। दुष्कृतः- पापिन एव। हन्ति ॥२॥

रथीव कशयाश्वाँ अभिक्षिपन्नाविर्दूतान्कृणुते वर्ष्याँ३ अह।
दूरात्सिंहस्य स्तनथा उदीरते यत्पर्जन्यः कृणुते वर्ष्यं१ नभः॥ ५.०८३.०३

रथी- महारथः। कशया। अश्वान्- तुरगान्। अभिक्षिपन्। इव। वर्ष्यान्- वर्षकान्। दूतान्- मरुतः। आविष्कृणुते- प्रकटयति। पर्जन्यः। यत्- यदा। नभः- आकाशम्। वर्ष्यं- वर्षकम्। कृणुते- करोति। तदा। दूरात्। सिंहस्य- मेघस्य। स्तनथाः- गर्जनशब्दाः। उदीरते- उद्गच्छन्ति ॥३॥

प्र वाता वान्ति पतयन्ति विद्युत उदोषधीर्जिहते पिन्वते स्वः।

Dr. Rangani

इरा विश्वस्मै भुवनाय जायते यत्पर्जन्यः पृथिवीं रेतसावति॥ ५.०८३.०४

वाताः- वायवः। प्र- प्रकर्षेण। वान्ति। विद्युतः- तडितः। पतयन्ति- पतन्ति। ओषधीः- ओषधयः। उत् जिहति- उद्गच्छन्ति। स्वः। पिन्वते- क्षरति। यत्- यदा। पर्जन्यः। रेतसा- उदकेन। पृथिवीम्- भूमिम्। अवति- रक्षति। तदा। विश्वस्मै- सर्वस्मै। भुवनाय- जगते। इरा- अन्नम्। जायते- प्रादुर्भवति ॥४॥

यस्य व्रते पृथिवी नन्नमीति यस्य व्रते शफवज्जर्भुरीति।

यस्य व्रत ओषधीर्विश्वरूपाः स नः पर्जन्य महि शर्म यच्छ॥ ५.०८३.०५

यस्य। व्रते- नियत्याम्। पृथिवी- भूमिः। नन्नमीति- नमति। यस्य। व्रते। शफवत्- मृगा अपि। जर्भुरीति- भ्रियन्ते। यस्य व्रते। ओषधीः- ओषधयः। विश्वरूपाः- नानारूपा भवन्ति। स त्वम्। पर्जन्य। नः- अस्मभ्यम्। महि- महत्। शर्म- मङ्गळम्। यच्छ- देहि ॥५॥

दिवो नो वृष्टिं मरुतो ररीध्वं प्र पिन्वत वृष्णो अश्वस्य धाराः।

अर्वाङेतेन स्तनयित्नुनेह्यपो निषिञ्चन्नसुरः पिता नः॥ ५.०८३.०६

मरुतः- हे वाताः। दिवः- नभसः। वृष्टिम्। ररीध्वम्- दत्त। वृष्णः- वर्षकस्य। अश्वस्य- व्याप्तस्य पर्जन्यस्य धाराः- उदकधाराः। पिन्वत- क्षरत। एतेन- अनेन। स्तनयित्नुना। अर्वाञ्चम्- अस्मदभिमुखम्। असुरः- प्राणदः। नः- अस्माकम्। पिता- पालकः पर्जन्यः। अपः- उदकानि। निषिञ्चन्- क्षरन्। इहि- आगच्छ ॥६॥

अभि क्रन्द स्तनय गर्भमा धा उदन्वता परि दीया रथेन।

दृतिं सु कर्ष विषितं न्यञ्चं समा भवन्तूद्वतो निपादाः॥ ५.०८३.०७

अभि- अभितः। क्रन्द- शब्दय। स्तनय- गर्ज। आ धाः- धारय। उदन्वता- उदकवता। रथेन- रंहणेन। परि- परितः। दीय- गच्छ। दृतिम्- मेघम्। विषितम्- विशेषेण बद्धम्। न्यञ्चम्- अधोमुखम्। सु- सुष्ठु। कर्ष। उद्वतः- उन्नतप्रदेशाः। निपादाः- निकृष्टपादाः। समा भवन्तु ॥७॥

Dr. Ranganji

महान्तं कोशमुदचा नि षिञ्च स्यन्दन्तां कुल्या विषिताः पुरस्तात्।

घृतेन द्यावापृथिवी व्युन्धि सुप्रपाणं भवत्वघ्न्याभ्यः॥ ५.०८३.०८

महान्तम्। कोशम्- मेघम्। उदच- उद्गमय। नि षिञ्च - नीचैः क्षारय। विषिताः- विष्यूताः। कुल्याः- नद्यः। पुरस्तात्- पुरतः। स्यन्दन्ताम्- प्रवहन्तु। घृतेन- उदकेन। द्यावापृथिवी- द्यावापृथिव्यौ। व्युन्धि- क्लेदय। उदकम्। सुप्रपानम्- शोभनपानम्। अघ्न्याभ्यः- धेनुभ्यः। भवतु ॥८ ॥

यत्पर्जन्य कनिक्रदत्स्तनयन्हंसि दुष्कृतः।

प्रतीदं विश्वं मोदते यत्किं च पृथिव्यामधि॥ ५.०८३.०९

यत्- यदा। पर्जन्यः। कनिक्रदत्- गर्जति। स्तनयन्- गर्जन्। दुष्कृतः- पापिनः। हंसि- बाधसे। तदा। इदम्- एतत्। यत्किञ्च पृथिव्यामधि- यत्किञ्चित् भूम्या उपर्यस्ति तत्। विश्वम्- सर्वम्। मोदते- तुष्यति ॥९॥

अवर्षीर्वर्षमुदु षू गृभायाकर्धन्वान्यत्येतवा उ।

अजीजन ओषधीर्भोजनाय कमुत प्रजाभ्योऽविदो मनीषाम्॥ ५.०८३.१०

अवर्षीः- वृष्टवानसि। वर्षं- वर्षणम्। सु- सुष्ठु। गृभाय- गृहाण। धन्वानि- मरुदेशान्। अत्येतवे- अतिक्रम्य गन्तुम्। अकः- अकरोः। भोजनाय- भोगाय। ओषधीः। अजीजनः- ससर्जिथ। प्रजाभ्यः- मनुष्येभ्यः। मनीषाम्। अविदः- लब्धवान् ॥१० ॥

Dr. Rangaji